

ใบความรู้เรื่อง ถอดรหัสศิลปะการประพันธ์จากเรื่องพระอภัยมณี (๑)
 หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ เรื่อง สื่อพรรณคดีด้วยวจนภาษา
 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๑๑ เรื่อง ถอดรหัสศิลปะการประพันธ์จากเรื่องพระอภัยมณี (๑)

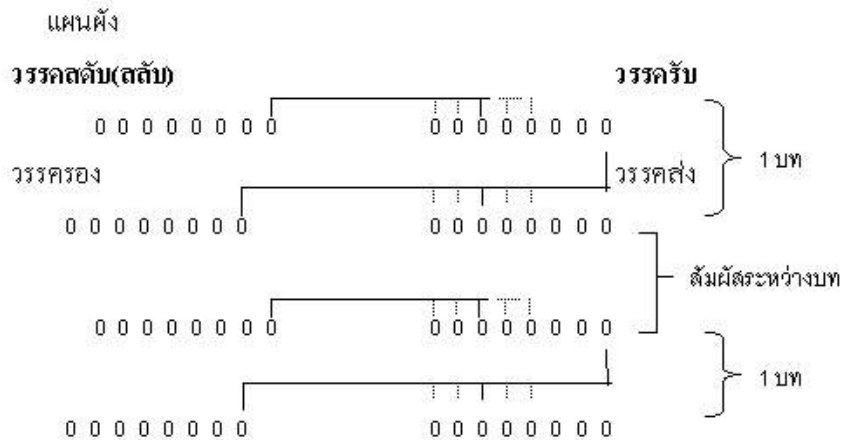
คุณค่าด้านวรรณศิลป์

วรรณศิลป์ หมายถึง ศิลปะการใช้คำในการประพันธ์ที่ทำให้วรรณคดีมีความหมาย ความงาม และความไพเราะช่วยให้เกิดอารมณ์สในการอ่าน โดยผู้ประพันธ์สามารถเลือกสรรคำ และใช้ภาพพจน์สร้างความงามทางภาษาอันเป็นภูมิปัญญาทางภาษาที่ปรากฏในงานเขียนสุนทรียะในบทประพันธ์

สุนทรียะ หรือ สุนทรียภาพในบทประพันธ์เป็นการพิจารณาความงามจากจังหวะ ทำนองที่มาจากการเลือกใช้รูปแบบคำประพันธ์ การเลือกสรรคำ ก่อให้เกิดความไพเราะของเสียง ความลึกซึ้งของความหมายของคำ หรือการใช้คำกระทบอารมณ์เกิดอารมณ์ความรู้สึกร่วมกับบทประพันธ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. รูปแบบคำประพันธ์

รูปแบบคำประพันธ์ของพระอภัยมณีเป็นรูปแบบนิทานคำกลอน มีลักษณะคล้ายกลอนสุภาพหรือกลอน ๘

๒ การสรรคำ

เป็นการเลือกคำเพื่อเพิ่มความไพเราะของเสียง เล่นคำพ้องความหมาย และใช้การหลากคำ เพื่อเพิ่มความไพเราะและมิติของภาษา

๒.๑ การเล่นเสียง แบ่งออกเป็น

- การเล่นเสียงพยัญชนะ เช่น เมื่อมั่งมีมากมายนิตราหมายมอง

- การเล่นเสียงสระ เช่น ต้องรักใคร่ไปตามยามกันดาร
- การเล่นเสียงวรรณยุกต์ เช่น เสียงซออ้ออ้ออ้อ

๒.๒ การเล่นคำ คือ การสรุปรวมคำมาเรียงร้อยในคำประพันธ์ โดยพลิกแพลงให้เกิดความหมายพิเศษและแปลกออกไปจากที่ใช้กันอยู่

- การเล่นคำซ้ำ คือการนำคำคำเดียวกันมาซ้ำกัน ในที่ใกล้ ๆ กัน เพื่อย้ำความหมายให้หนักแน่นมากขึ้น เช่น “ทั้งหนาวลมหนาวพรมน้ำค้างพรราว ไหนจะหนาวซากผาศิลาเย็น”

- การเล่นคำพ้อง คือการนำคำพ้องมาใช้คู่กันให้เกิดความหมายที่สัมพันธ์กัน เช่น “นางนวลจับนางนวลนอน เหมือนผีแนบนวลสมรจินตะหรา”

- การเล่นคำพ้องความหมาย คือ คำที่มีความหมายเหมือนกัน หรือคล้ายกันมากแต่ใช้ในบริบท ต่าง ๆ กัน หรือเรียกอีกอย่างว่า **คำไวพจน์** เช่น ยักษ์ - ยักขา อสุรี, ปลา - มัจฉา, นก - วิหค

๒.๓ การใช้ปฏิพจน์ หรือ การใช้คำถามเชิงวาทศิลป์ คือการใช้คำถามที่ชวนให้คิดตามแต่ไม่ต้องการคำตอบ เช่น “เมื่อไม่เอื้อมจะได้อย่างไรมี อัมมณีหรือจะโลดไปถึงมือ”

รายการอ้างอิง

ราชบัณฑิตยสภา. (๒๕๖๑). องค์ความรู้ภาษา – วัฒนธรรม. จากเดลินิวส์. ฉบับ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๑.

Digitalschool. โวหารภาพพจน์. สืบค้นเมื่อ 24/05/2567 จากhttp://www.digitalschool.club/digitalschool/thai2_4_1/thai9_5/page_3.php

Kritsadaporn Chamseang. (๒๕๖๐). นิทานคำกลอน. สืบค้นเมื่อ 24/05/2567 จาก<https://www.slideshare.net/KritsadapornChamsean/ss-78556185>

Pop Punkum. (๒๕๕๘). ความหมายและความสำคัญของสุนทรียะ. สืบค้นเมื่อ 24/05/2567 จาก<https://www.slideshare.net/slideshow/ss-51803344/51803344>